

27.8.2021

Sipoon kunnan lausunto HSL:n alustavasta toiminta- ja taloussuunnitelmasta vuosille 2022–2024

Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän jäsenenä Sipoon kunta toteaa HSL:n alustavasta toiminta- ja taloussuunnitelmasta seuraavaa:

Strategiasuunnitelma

HSL:n uusi strategia laaditaan vuoden 2021 aikana. Vuoden 2017 strategiassa HSL:n arvoiksi tunnistettiin neljä tärkeää asiaa: yhdessä, ihmiselle, vastuullisesti ja kunnianhimoisesti. Voimassa olevassa strategiassa on viisi painopistettä: erinomainen asiakaskokemus, tehokas runkoverkko, ennakointi ja uudistuminen, aktiivinen yhteistyö sekä kestävä talous. Sipoon kunta toteaa, että voimassa olevan strategian arvot ja painopisteet ovat edelleen ajankohtaisia ja kannatettavia.

Visiossaan HSL katsoo, että joukkoliikenteen positiivinen menestystarina jatkuu ja toiminta strategian mukaisesti on myös osa ilmastonmuutoksen sopeutumista. Tulevaisuudessa joukkoliikenteen ruuhkahuiput tasaantuvat, lyhyemmät matkat yleistyvät ja liikkuminen kävellen ja pyöräillen lisääntyy. Sipoon kunta katsoo, että kokonaiskuva ja visio on varsin uskottava, mutta alueellisia eroja ilmenee. HSL:n tulee aktiivisesti seurata, kuinka pysyviksi jäävät liikkumiskäyttäytymisen muutokset, kuten etätöiden yleistyminen. Vaikutus voi olla eri suuruinen eri alueilla. Tähän tulee joukkoliikenteen suunnittelussa ja järjestämisessä vastata, jotta joukkoliikenteen rahoitus ja HSL:n talous on kestävällä pohjalla. Tavoitteena on oltava, että joukkoliikenteen hoitaminen on kustannustehokasta ja rahoitus ennakoitavaa, pitkäjänteistä ja hallittavissa. Jatkossakin tulee kuitenkin turvata yleisimmät arjen liikkumistarpeet ja tarjota mahdollisuus käyttää joukkoliikennettä muun muassa työ-, koulu-, opiskelu- ja asiointimatkoilla. Panostaminen runkoverkkoon ei saa johtaa yhteyksien liiallisen karsimiseen paikallisella tasolla.

HSL on Helsingin seudun maankäytön, asumisen ja liikenteen MAL-suunnittelussa aktiivinen ja seudun yhdessä sovittuja tavoitteita edistävä toimija, joka kokoaa kuntien ja valtion sekä muiden viranomaisten asiantuntijat yhteiseen strategiseen suunnitteluun. Sipoon kunta edellyttää, että HSL:n tulee toiminnallaan edistää myös jäsenkuntien strategisten tavoitteiden, kuten esimerkiksi Kerava–Nikkilä-radana avaaminen henkilöjunaliikenteelle, toteutumista. Kerava–Nikkilä-radana avaaminen henkilöjunaliikenteelle ja sen edistämisestä on sovittu MAL-sopimuksessa 2020. Sipoon maankäytön tärkeimmät kehittämiskohteet sijoittuvat lähivuosina muun muassa Kerava–Nikkilä-radana ja sen tulevien asemien tuntumaan.

Taloussuunnitelma

Koronapandemian aikana kertyneitä alijäämiä ja lainanottoa joudutaan rahoittamaan pitkään tulevaisuudessa. HSL:n alustava talous- ja toimintasuunnitelma on laadittu tilanteessa, jossa taloudellinen epävarmuus on vieläkin poikkeuksellisen suuri. Pandemian kesto ja sen vaikutus tulevaan kehitykseen on luonnollisesti merkittävin epävarmuustekijä, jonka vuoksi niin matkustajamäärien kuin lipputulokertymien ennustaminen on haasteellista. Alustava

toiminta- ja taloussuunnitelma perustuu skenaarioon, jossa matkustus vuonna 2022 on -25 % vuoden 2019 tasosta. Vuonna 2023 matkustajamäärät ovat -14 % alle vuoden 2019 ja vuonna 2024 jäädään vielä -8 % vuoden 2019 tasosta. Skenaarioita tarkennetaan syksyllä 2021 ja silloin huomioidaan kesän aikana tapahtunut yleinen kehitys sekä matkustuksen palautuminen rokotusten ja rajoitusten purkamisen edetessä.

Alustava toiminta- ja taloussuunnitelmaesitys vuosille 2022–2024 sisältää esityksen matkalippujen hintojen pitämisestä nykyisellä tasolla ja kuntien maksuosuuksien väliaikaisesta korotuksesta. Vuonna 2022 tarkastusmaksuun tullaan esittämään korotusta, mutta tarkastusmaksutuotot on laskettu TTS:ään voimassa olevan 80 euron tarkastusmaksun määrän mukaisina. Kuntaosuuksien ennakointi koronapandemian vaikutusten johdosta on ymmärrettävästi erittäin vaikeaa. Sipoon kuntaosuus oli HSL:n vuoden 2020 tilinpäätöksen mukaan 2,9995 milj. euroa. Talousarvioennuste vuonna 2022 on 3,968 milj. euroa. Toimintakauden loppuun mennessä Sipoon kuntaosuuden arvioidaan olevan noin 3,9 milj. euroa vuosina 2023 ja 2024.

Lähtökohtaisesti joukkoliikenteen talouden tasapainottamisessa ei tässä poikkeuksellisessa tilanteessa tule sulkea mitään vaihtoehtoa pois. Sipoon kunta toteaa, että heikenneen taloustilanteen korjaamiseen tarvitaan useiden toimenpiteiden yhdistelmää. Traficom in toukokuussa 2021 myöntämään koronatukeen liittyy ehtoja, jotka rajoittavat merkittävästi HSL:n toimivaltaa palvelutason muutoksissa ja lippujen hinnoittelussa. Valtionavustusta voidaan periä takaisin, mikäli HSL laskee joukkoliikenteen palvelutasoa tai nostaa asiakaslippujen hintoja tuen ehtojen vastaisesti. Valtion tuissa ei ole huomioitu TTS-kaudella mahdollisesti saatavia koronatilannetta elvyttäviä tukia.

Sipoolle kohdistuvat lipputulot olivat 2,52 milj. euroa vuonna 2019 ja 1,77 milj. euroa vuonna 2020. HSL:n laatimien skenaarioiden mukaan Sipoolle kohdistuvat lipputulot arvioidaan jäävän 1,65 milj. euroon vuonna 2022. Vuosina 2023–2024 lipputulojen on arvioitu olevan 1,92–2,03 milj. eur/v. Alustavassa taloussuunnitelmassa esitetyt lipputulot eivät sisällä hintojen korotuksia. Sipoon kunta toteaa, että HSL:n tulee nostaa lipun hintoja ainakin sen verran, mitä Traficom in tukiehdot mahdollistavat. Lisäksi HSL:n tulee aktiivisesti vaikuttaa valtion lisätukien myöntämiseen, jotta voidaan turvata joukkoliikennepalveluiden säilyminen koronakriisin yli. HSL:n tulee myös vaikuttaa valtion joukkoliikennemäärärahojen jakoperusteisiin siten, että suurten kaupunkien joukkoliikennetuen määrään saadaan merkittävä korotus. Joukkoliikenteen talouden tasapainottamiseksi kunta näkee myös vaihtoehtona lisämäärärahan tarpeen kattamista lainarahoituksella. Sipoon kunta puoltaa myös tarkastusmaksun korottamista nykyisestä 80 eurosta.

HSL:n toimintamenot koostuvat operointikustannuksista, infrakustannuksista ja muista kustannuksista. Sipoon kunta pitää tärkeänä, että mahdolliset operointikustannuksiin liittyvät säästötavoitteet suunnitellaan yhteistyössä kunnan kanssa. Sipoon kunta korostaa, että HSL:n yleis- ja muita kustannuksia tulee tarkastella kriittisesti sekä pyrkiä toiminnan tehostamiseen ja kustannusten vähentämiseen. Lisäksi Sipoon kunta edellyttää, että HSL:n tulee uudelta pohjalta tarkastella infrakorvauksia ja suurten infrahankkeiden sisällyttämistä infrakustannuksiin. Tulevaisuudessa infrakustannusten osuus tulee kasvamaan uusien joukkoliikenteen infrahankkeiden valmistuttua. Tulevia suuria infrahankkeita ovat mm. metron jatke Kivenlahteen, Raide-Jokeri, Espoon kaupunkirata ja Vihdintien pikaraitiotie sekä

Kruunusillat. HSL:n tulee huomioida, että myös kehyskunnilla on suuria infrahankkeita suunnitteilla (mm. Kerava–Nikkilä–radan avaaminen henkilöliikenteelle). Näillä kaikilla on merkitystä kuntayhtymän talouteen, lippujen hintoihin ja kuntaosuuksien määrään sekä palvelutasoon.

HSL:n tulee seurata taloustilannetta aktiivisesti ja informoida jäsenkuntia tilanteesta ajantasaisesti. Sen jälkeen, kun kuntayhtymän talous koronapandemiasta aiheutuneista tappioista on saatu tasapainotettua, tavoitteena tulee aiempaan tapaan olla, että kuntaosuuksilla katetaan kokonaiskustannuksista enintään 50 %.

HSL:n viimeisimmän osavuositarkastuksen sisältämän kuntaosuusennusteen osoittama kuntakohtainen yli-/alijäämäennuste on otettu huomioon seuraavien vuosien talousarvioissa kuntaosuuksia vähentävänä (kertynyt ylijäämä) tai lisäävänä eränä (kertynyt alijäämä). HSL laskuttaa kuntaosuudet talousarvion mukaisina, eikä talousarvion ja toteuman välistä erotusta (yli-/alijäämää) laskuteta tai palauteta talousarviovuoden aikana, vaan se otetaan huomioon seuraavan kolmen vuoden TTS-suunnitelmissa. Suunnitelmavuosien 2022–2024 kuntaosuuksissa on laskutettavia kumulatiivisia alijäämiä, tilinpäätöksen 2020 kertymä huomioituna vuoden 2021 ennusteen mukaisella arvioidulla kertyvällä alijäämällä, yhteensä 38,1 milj. euroa. Alijäämä on taloussuunnitelmassa jaettu tasaisesti kolmelle tulevalle vuodelle 2022–2024 ja lisää laskutettavaa kuntaosuutta 12,7 milj. eurolla. Alijäämäennuste vuoden 2021 loppuun on Sipoon osalta 0,639 milj. euroa. Huomioiden koronakriisin johdosta aiheutuvan merkittävän kumulatiivisen alijäämän kunnille, alijäämän kattaminen pitäisi toteuttaa pidemmällä ajanjaksolla, esimerkiksi 5–7 vuoden aikana.

Toimintasuunnitelma

Sipoon suunnan bussiliikenteessä alkoi uusi sopimuskausi elokuussa 2021. Samalla linjastoon tuli joitakin pieniä muutoksia. Uusi sopimuskausi toi Sipoon linjoille yhteensä 24 uutta sähköbussia. Sipoon sisäisten linjojen ja Sipoon suunnan seutuliikenteen osalta ei ole suunniteltu merkittäviä muutoksia vuosina 2022–2024. Äkillisesti heikentyneen taloustilanteen takia HSL toteutti säästötoimenpiteitä syysliikenteestä 2020 alkaen. Sipoon osalta vähennettiin mm. linjojen 785–788 (Rautatientori–Nikkilä–Pornainen/Parvoo) vuorotarjontaa ja Sipoon sisäisiltä linjoilta erityisen vähän käytettyjä vuoroja. Sipoon kunta toteaa, että suorat linjat Nikkilän ja Helsingin välillä on koettu hyvin tärkeiksi. Kunta edellyttää, että kyseisten linjojen palvelutasoa pitää olla mahdollista parantaa jatkossa, jos matkustuskysyntä palaa ennalleen. Kunta pitää tärkeänä, että mahdolliset tulevat palvelutasovähennykset suunnitellaan yhteistyössä kunnan kanssa. Sipoon kunta kannustaa HSL:ää myös kehittämään uudentyyppisiä liikkumisen palveluita, joita voidaan toteuttaa esimerkiksi haja-asutusalueella kustannustehokkaana liikkumisen muotona.

Sipoon kunnanhallitus hyväksyi Sipoon pysäköintilinjat 23.11.2020. Pysäköintilinjauksissa yhtenä pidemmän aikavälin kehittämistoimena on linjattu yhteiskäyttöpalveluiden (yhteiskäyttöautot ja -pyörät) toteuttamisen edistäminen. Sipoon kunta katsoo, että yhtenäisen kaupunkipyöräjärjestelmän kehittämisen selvittäminen Helsingin seudulla on kannatettavaa. Yhteensopiva järjestelmä mahdollistaisi kaupunkipyöräien käytön kuntarajojen yli sekä parantaisi asiakaskokemusta ja selkeyttäisi palveluiden käyttöä. Seudullisen palvelun koordinoituvastuu sopisi hyvin HSL:n toimenkuvaan. Helsingin, Espoon ja Vantaan nykyiset kaupunkipyöräsopimukset ovat voimassa vuoteen 2025 asti. Osana tulevaa selvitystyötä HSL:n

tulisi kartoittaa seudun kuntien asukkaiden näkemyksiä ja kysyntää tämäntyyppisille palveluille eri alueilla. Kysyntä kaupunki- tai yhteiskäyttöpyöräpalveluille voi vaihdella alueittain. Toiminnan kehittämisessä on hyvä huomioida seudullinen laajennettavuus. Sipoon kunta toteaa, että tässä vaiheessa selvitystyötä sekä taloudellisessa tilanteessa kuntia ei kuitenkaan voida vielä sitouttaa palvelun käyttöönottoon tai rahoittamiseen. Yhtenäinen kaupunkipyöräjärjestelmä, tai HSL:n toimiminen sen koordinaattorina, ei saa aiheuttaa ylimääräisiä kustannuksia niille HSL-kunnille, joissa palvelu ei ole käytössä.